

DE

1786, 10.

FINIBVS IVSTI ATQVE
INIUSTI, CIRCA DOMINIUM
ATQVE COMMERCIVM BIBLIOPOLARVM,
ACCVRATIVS CONSTITVENDIS.

A D

AVDIENDAM ORATIONEM,

QVAM

MVNERIS PROFESSORII AVSPICANDI
CAVSSA

D. XVIII. OCT. A. R. S. C1D13CCLXXXVI.

RECITATVRVS EST,

OBSERVANTISSIME INVITAT

G E O . N I C . B R E H M

LIPSIÆ

EX OFFICINA KLAVBARTHIA

DE

FINIBVS IVSTI ATQVE
IVSTI, CIRCA DOMINIVM
ATQVE COMMERCIVM BIBLIOPOLARVM,
ACCVSATVS CONSTITVENDIS.

AD

AVDIENDAM ORATIONEM,

QVAE

IVNERIS PROFESSORI AVSPICIANDI
CAVSSA

D. XVII. OCT. A. M. 1799.

RECITAVIT EST,

OBSERVANTISSIME IVNERITAT.

GEORGII BRUNNI

LIPSIÆ

EX OFFICINA TYPICARIA

Quemadmodum omnis omnino domini, et publici et priuati, constitutio, qua res externae natura communes ^{a)}, in proprietatem, vel integrarum gentium, vel singulorum hominum, cedere, a libera voluntate humana est profecta; ita etiam ab hac eadem voluntate, quae domini in hoc mundo sunt iura externa, originem ceperunt. Soli homines fuere, a quibus regulae sunt factae, quem et qualem quisque eorum, quae propria habentur, vsum facere, quos fructus inde percipere, verbo, quatenus et quousque de iis vniuersim aut sigillatim disponere possit ^{b)}. Ex his vero potissimum sunt natae, quae iusti atque iniusti leges externae ^{c)} vocantur;

A 2

quasque

a) Natura in omnibus rebus communionem; in nullis proprietatem seu dominium instituit. Quae enim hominibus propria dedisse videtur, vt sunt animi vires, corporis membra etc., ea nec vere sunt propria, vt recte proprium oculum, propriam manum appelles; nec vere, nisi verbis ludas, iis domini tribuitur nomen. Hoc nomen recte tantum de rebus extra nos positis adhibetur. Illa vero nec recte extra nos posita voces; nec recte etiam dixeris ea possideri.

b) Vti, quod bene notes, nec omnia in dominium aut integrarum gentium, aut singulorum hominum sunt constituta, et inter illas e. g. oceanus, aer; inter hos res fere infinitae plane libera mansere; ita etiam non quiduis eorum, quae in dominium cesserunt, eadem inter homines haber iura externa. Sic enim genti quidem licet exficcare piscinas aut alio ducere; fluuios vix

licet. Sic cui permittitur destruere, aut cremare utensilia; non vero domum aut siluas.

c) Homines rerum corporearum communionem relinquentes, neutiquam moralium relinquere aut poterant, aut etiam volebant; quin potius illam tollendo, hanc stabilire, id est iungere societatem studuere. Cum autem societas in vniõne voluntatis sociorum consistat, haecque vniõ esse atque durare non possit, nisi vnitatis norma quaedam communis sit praefixa, quam quisque in rebus sequatur; ex societate leges natae sunt hominum communes; haecque leges communes sunt eae, quae vere externae vocantur. Sic introducta rerum proprietatis communionem perit legum, vt, qui antea e sua tantum voluntate viuebant, iis iam quoque viuendum esset e voluntate aliena,

quasque cum internis, quia hae ab illis, tum causis, tum effectis, plane sunt diuersae, nullo modo licet misceri ^{d)}). Leges enim iusti iniustique internae, cum singularum gentium, tum etiam hominum singularum, quatenus separati et ab aliis liberi aut viuunt, aut ita viuere spectantur, in rebus et actionibus sunt regulae, quae *singulorum, ita separatorum iudicio proprio* ^{e)}) iurantur. Ex his legibus, quarum obligatio mere est interna, etiam iura et officia fluunt: mere interna, haecque iura et officia proprie sunt ea, quae Ictis *imperfecta* ^{f)}) vocantur. Ex his fluunt facta, quae iusta et iniusta interne ^{g)}), seu sensu theologico atque philosophico appellamus; quaeque non nisi in foro interno, id est, diuino atque morali ^{h)}) coactionem quandam

d) Hoc saltem, nisi Theologiae atque Philosophiae, tamen Iurium Doctores omnino tenere; eiusque habere in omni re rationem deberent.

e) Separatim et libere viuentes a suo tantum arbitrio pendent; suoque solum ipsorum iudicio reguntur. Ita autem viuunt non modo, qui cum aliis vnionem plane non colunt; sed etiam qui colunt, quatenus non lege communi tenentur.

f) Iura igitur et officia *imperfecta* proprie sunt ea, quorum definitio non ab omnium iudicio communi est facta, vt sunt, *a furto, ab adulterio abstinere*; sed fieri singulorum quorumuis iudicio proprio debet, e. g. *pauperibus dare, succurrere pressis*. Haec iura et officia, quia rationis legibus nituntur, rationis vero leges a deo ipso menti humanae insitae videntur, haud incongrue diuina vocamus; hisque constituitur ius naturale internum, id est *ius naturae sensu philosophico* sumtum, quod tanquam ius diuinum vniuersale, iuri

inprimis diuino particulari oppositum videtur.

g) Iuste agit homo interne, si legibus internis, id est suo ipsius iudicio egerit conuenienter; contra vero iniuste. Sola igitur sentiendi, cogitandique vis cuiuslibet propria; sola ratio, seu potius, *in quibus vera rationis natura consistit*, solae notiones vniuersales, cuiuslibet peculiariae, eorum sunt norma, quae iusta aut iniusta interne vocantur. Haec tamen sensu improprio ita vocamus, suntque potius pia aut impia; aequa aut iniqua dicenda.

h) Forum diuinum etiam forum poli atque caeli; forum vero morale etiam forum conscientiae vocatur. In hoc tantum foro utroque de internis iudicium fertur, quia, quae interna sunt, nemini, nisi cuiuslibet ipsi et deo sunt nota. Forum tamen conscientiae vere forum non est, nisi cum foro dei sit idem. Nemo enim, nisi per lusum verborum, sui ipsius recte dicitur iudex. Quod igitur attinet interna; deo soli reddenda

dam et poenam admittunt. Longe aliter vero legum externarum natura est comparata. Hae enim plurium, aut gentium, aut hominum, quatenus coniuncti sibi inuicem obstricti vel viuunt, vel ita viuere spectantur, in rebus et actionibus sunt regulae, quae *coniunctorum omnium iudicio communi*¹⁾ nituntur. Ex his solum legibus, quarum demum obligatio est externa, iura et officia proficiscuntur externa²⁾; haeque verè sunt ea, quae *ICtis perfecta*¹⁾ vocantur. Ex his tantum veniunt facta, quae iusta et iniusta externe³⁾, seu sensu

A 3 iuridico

denda est ratio; ab eo solo praemia et poenae aut expectanda sunt, aut timenda.

i) Coniuncti cum aliis, iisque obstricti viuentes, quatenus ita viuunt, non tam a suo, quam ab aliorum arbitrio pendunt; eorumque ingenio atque iudicio reguntur. Sic autem viuunt non modo, qui cum aliis eodem imperio sunt uniti, ut ciues; sed etiam, qui cum aliis mores atque instituta eadem sequuntur, ut gentes. E quibus omnibus cum leges proficiscantur externae; eae sunt regulae plurium, pauciorumue, sponte aut casu, arctius aut laxius vnitores sociales, solaque vnio vera est mater earum, ita, ut, vbi non est vnio, non etiam sint leges externae.

k) Vbi non sunt leges externae, ibi etiam non sunt iura et officia externa. Sic vnus in solitudine viuens, aut etiam plures, eodem quidem loco, sed non iisdem regulis viuentes, iura et officia externa inter se omnino non habent.

l) Iura et officia perfecta plane sunt ea, quorum definitio omnium

iudicio communi est facta; non vero singulorum quorumuis iudicio proprio relicta. Haec iura et officia Carneades, teste Lactantio Div. Inst. lib. V. c. 16. recte quidem, etsi non caute, inuentum vocauit humanum, quia nempe leges, quibus ea nituntur, ab hominibus solis venere. Hisque legibus constituitur ius naturale externum, id est *ius naturae sensu iuridico* sumtum, quod tanquam ius humanum vniuersale iuribus particularibus humanis solet opponi. Est autem omnino inter homines ius aliquod externum vniuersale, e quo omnia iura externa particularia fluxere, solumque ius illud iuris naturalis stricte nomen meretur.

m) Iuste agit homo externe, si legibus externis, id est iudicio aliorum egerit conuenienter; contra vero iniuste. Cum igitur extra vnionem proprie non sint leges externae; extra eam etiam, id est in statu plenae libertatis, agi proprie non potest iuste aut iniuste externe. *Plena libertate gaudere, et iuste aut iniuste externe agere, veram inuoluit contradictionem.*

juridico ⁿ) licet appellari; quaeque sola in foro externo id est humano atque terreno ^o) coactioni et poenae esse possunt subiecta.

Haec sane, antequam rem ipsam adgredereimur, ICtorum quorundam potissimum causa praemittenda fuere. Quamquam enim illis hoc solum incumbere videtur, ut partim leges explicent externas, et quae iis nituntur iura et officia externa; partim, quae iusta aut iniusta externe sunt, ad forum trahant externum: tamen, nec, quae proprie sint leges externae, aut iura et officia externa, quaeque recte iusta aut iniusta externe dicantur, et vere ad forum externum trahenda sint, sciunt, nec scire anxie laborant. Quin potius ad infcitiam et negligentiam, his in rebus tegendam, ab illis certa quaedam disciplina est inuenta, mirum chaos, ex placitis tum Philosophorum, tum etiam Theologorum diuersissimorum temporum atque locorum compactum atque contortum, sententiisque iuris Iudaici, Romani atque Canonici exornatum, fimbriatumque, quod *ius naturae* appellare consueuerunt. Ex hoc iure, quod aut ius plane non est; aut si fuerit, non est externum; aut si externum fuerit, non inter omnes est externum, ex hoc iure, inquam, tanquam iure vniuersali externo, cum integrarum gentium, tum singulorum etiam ciuium, res et actiones externe iniusta haud raro pronuntiant, quae in omni foro humano omnino sunt iustae; iisque adeo poenas maxime praesentes minantur, etsi a nullo vquam iudice mortali vel sint constitutae, vel etiam irrogatae. Quas hic notamus ICtorum quorundam peccata, illa etiam potissimum committere videntur, quoties explicant, quae domini iura et effecta sint externa. Etsi enim, quantum quidem ad eos attinet, tota haec explicatio e legibus fieri debet externis, ut igitur inde tantum, quae non modo genti a gente, sed etiam ciui a ciue, illius respectu stricte, vel poscere sit permissum, vel praestare iniunctum, argumenta petantur; ad ius suum confugiunt naturae et externe iniusta declarant, quae omnibus legibus omnino externe sunt iusta.

Hoc

n) Haec iusta et iniusta sensu proprio vocantur.

o) In foro humano, quod etiam

forum soli appellatur, de iis tantum, quae externa sunt, sententia fertur.

Hoc factum in controuersis est factum, quae haecenus de dominio librario inter eos sunt gestae. Iure enim suo naturae decepti, inter huius domini iura, iuribusque annexa officia externa retulere, quae nec nostro, nec vlllo vnquam tempore pro iis sunt agnita inter mortales. Non modo enim librario ius, de quo nunquam dubitatum est, adscribunt, librum, suis sumptibus euulgatum, habendi, exemplaria singula vendendi, venditorumque commodis fruendi ita, vt possitis ponendis haec omnia nemo illi vere possit auferre: sed etiam in vniuersum illi vindicant ius, omnes omnino alios a libri sui tum iteratione, tum iterati inprimis venditione p) excludendi; his vero in vniuersum officium imponunt, postulatis eius respondendi, hocque officium pariter ac ius illud dicunt esse externum, ita, vt, qui non impleat, iniustum externe vocare, actionem de facto illius in foro humano instituendam vrgere, et de rebus ablatiis reddendis, poenisque adeo, furti causa a iudice infligendis, dicere haud dubitent. Cum autem quisque tantum duntaxat iuris habeat externe, cuique tantum officii externe solummodo incumbat, quantum legibus externis illi vere concessum, huic vere impositum est; ad has leges iam, quod attinet cum integras gentes, tum singulos ciues, quae actionem paullo accuratius exigamus.

Vt igitur primum de iusti atque iniusti legibus externis inter gentes dicamus; eae vel sunt *vniuersales*, quas nempe omnes omnino; vel *particulares*, quas scilicet singulae tantum quaedam gentes inter se habent communes. Vniuersales, quae solum sensu iuridico recte naturales q) vocantur, vt sunt, *pacem seruare, pacem colere*, quia gentes, inter se plane aequales, non singularum quarundam voluntate propria, sed sua omnium voluntate communi reguntur, non

p) Proprie non sermo est de libri iteratione, hanc enim bibliopola nec vult, nec potest prohibere; sed potissimum de libri iterati venditione.

q) Leges externas gentium vniuersales, particularium tantum, seu

positiuarum respectu, quippe quibus opponuntur, naturales, id est, necessarias vocamus, quod scilicet, ab omnino omnino gentium natura communi, non vero a singularum quarundam natura propria, praescriptae videntur, vt inde etiam omni tempore et loco inter eas habeantur eadem.

non tam e verbis aut scriptis, quam rebus et factis haurimus ^{r)}. Ostenditur nempe in eo solum, quod omnes faciunt, communis omnium voluntas; haecque omnium communis voluntas omnium est lex, ut inde in statu aequalitatis *facta omnium, aequae singulis norma sint legum*, ac in statu imperii *leges vniuersi omnibus omnino sunt norma factorum*. Quare etiam ex sola gentium, earumque moratorum, seu, quod idem est, socialium ^{s)} factis et praxi earum omnium communi; non vero e theoria quarumuis singularum peculiari discuntur, quae recte inter eas vniuersim iusta aut iniusta externe ^{t)} dicantur. Hinc quoque Illustr. Pütterum admiror, qui in explicanda iustitia atque iniustitia vniuersali, seu naturali externa, de hac enim illi est sermo, factorum gentium quarumuis, et praxeos earum communis nullo modo rationem esse habendam putarit. Vbi enim omnibus fere Europae politioris gentibus librorum, alienis sumptibus impressorum, repetitionem consuetam esse dixit, huiusque rei Anglos, Gallos, Hispanos, Lusitanos,

r) Quae omnes vel plurimae faciunt gentes, inter eas externe sunt iusta. Male igitur, quod obiter notauerim, certe gentium respectu, Iuriumconsulti interdum, quae res vere est *iuris*, rem meram *facti* appellant, viceque versa. Est enim id inter gentes *res iuris*, quod faciunt omnes vel plures; id vero recte *res* dicitur *facti*, quod singulae tantum, vel pauciores facere sibi permittunt. Hinc etiam, quia, quae iam a singulis solum, vel paucioribus fiunt, paulatim saepissime fieri ab omnibus vel plurimis incipiunt, et v. v., *res facti* pedetentim inter eas omnino fiunt *res iuris*; resque iuris pedetentim in *res facti* mutantur. Hinc quoque fit, ut, quae antea externe dicta sunt iniusta, postea omnino iusta; quaeque antea iusta, postea

omnino iniusta externe dicantur. Haec omnia, ut alia taceam, vel e solis Germaniae ciuitatum exemplis facillime possunt probari.

s) Moratum esse, inter gentes idem omnino est, ac socialiter cum aliis viuere. Vocantur enim illae moratae, quae cum ceteris societatem colunt, id est cum iis eosdem mores, eadem instituta sequuntur. Hinc gens morata opponitur barbarae, quae quidem ciuium, qui interni; non vero hominum vel etiam populorum, qui externi sunt, respectu, leges obseruat *sociales*.

t) Leges igitur gentium internae vniuersales a posteriore solum, seu experiendo et obseruando, non vero a priore, seu speculando et philosophando possunt cognosci.

nōs, Polonos, Hungaros, Italos, Ruthenos, Suecones, Danos, aliosque populos testes laudauit, de singulis quibusue sententiam tulit v), hoc suum factum his in rebus plane nihil probare, vt igitur omnium quoque factis nihil omnino ponderis restaret. Et tamen, vt dictum est, haec sola gentium sunt facta, haec sola est praxis earum communis, quibus, quae inter eas vniuersum recte iusta et iniusta externe dicantur, aestimare debemus.

Haec vero omnium facta, hanc praxin communem, qui vel leuiter consideret, omnino animaduertet, hoc quidem, dominiu libri respectu, inter gentes esse consuetum, vt quaelibet earum, libros, qui suorum ciuium impensis sunt editi, recte tum sibi habeat, tum etiam vendat; sed neutiquam hoc, vt eos habeat, vendatque omnibus aliis gentibus exclusis x). Pro arbitrio enim gens quaeuis, gentis cuiusuis libros, non modo iterat; sed et iteratos vendit, venditorumque fructus percipit, quos maxime potest. Haec omnia quidem a primo inde tempore ad nostram vsque aetatem inter gentes in vsu fuere. Sic enim iam aeuo priori Romani scripta Graecorum; sic medio Itali, Angli, Galli, Germani, quique alii tum populi litterarum studia amarunt, praeter scripta Graecorum, etiam Romanorum scripta pro lubitu et describere et vendidere. Sic tempore recentiori a typographia inuenta gens quaeuis alius cuiusuis libros, aut manu solum exaratos, aut typis adeo iam expressos, prelis repetere et repetitos vendere, nullo modo dubitauit. Sic nostra inprimis aetate gens quaelibet fere politioris Europae ita maiorum vestigiis instat, vt his in rebus longissime post se omnes relinquare videatur. Nos saltem potissimum Germani cunctarum gentium libros, qui aut nunc prodeunt, aut olim prodire, promiscue, non modo versos, sed et typis plane exscriptos, in patriam transponimus, et transpositos nostros vocamus. Immo non singulorum modo, vt Voltarii, Russonii, Shakespearii, Thompsonis, Tassonis,

v) Vid. opus illius eruditum: *Der Buchernachdruck nach ächten Grundfätzen des Rechts geprüft.* Gotting. 1774. p. 100—109.

x) Sic igitur gentes lucrum, e librorum suorum venditione faciendum, cumulatue quidem, vt vocant; non vero priuatiue sibi vindicant.

Tassonis, Petrarchae separatim; sed et vniuersorum adeo vel Galliae, vel Angliae, vel etiam Italiae cuiusque generis scriptorum opera, tum profaica, tum poetica, iunctim, innumerisque saepe ea voluminibus denuo edenda curamus y). Quibus fit, vt pars fere dimidia librorum singulis annis in Germania prodeuntium, peregrina sit censenda. Quae vero a nobis Germanis immodice fiunt, ea etiam, etsi moderatius, ab Heluetiis, Belgis, Danis, Suecis, Italis, Gallis, Anglis, ceterisque gentibus, quae litterarum amore tenentur, fieri omnino est clarum.

Sic igitur, si facta gentium, earumque praxin communem intueamur; manifeste apparet, plane nullam ius sibi vindicare externum, quo libros, suorum ciuium impensis euulgatos, exclusis aliis habeat vendatue; nullam etiam hoc ius vlli concedere, vt nempe sibi prohiberi patiat, quo minus eius libros aut iteret, aut iteratos veno exponat. Cum autem, vt dictum est, haec praxis gentium communis legum earum sit loco, quarum ope, quae vniuersim inter gentes iusta et iniusta externe sint dicenda, definire debemus; liquet etiam, librorum aliorum iterationem, iteratorumque venditionem inter eas, nec recte posse externe iniusta vocari, nec externe vere ita cenferi. Reuera etiam gens nulla, earum gentium respectu, quae libros alienos iterarunt, et iteratos venales habuere, ita vniquam pronunciare aut sentire est ausa. Quia potius a qualibet gente eiusmodi iteratio atque venditio inter res et actiones maxime liberas hucusque adeo est relata, vt ne quidem sit vna, quae de libris suis, quos ab aliis denuo typis exscribi, vendique vidit, vel quae sit, nedum vt damni reparationem atque poenam postularit; aut ob hanc vel illam sibi denegatam, siue mouerit controuersias, siue concitauerit bella, quae tamen omnia, ob alias dominii publici atque priuati laesiones, tum olim sunt facta, tum etiamnum quotidie fere fieri videmus. Laedat quispiam, quod dominii iura atinet vere externa,

y) Hoc modo, vt alia silentio praetereamus, collectiones integrae scriptorum Gallicorum Argentorati, nec non Berolini; Anglicorum

Gottinae; Italicorum Heidelbergae, vii et Ienaee his fere diebus in Germania nostra publicari coeperunt.

terna, laedat gentem vel integram, vel etiam singulos ciues illius e. g. mercium respectu, quae alicubi vel veno sunt expositae, vel solum praeteruehuntur, et videat, an id latura sit tranquille. In his autem rebus ne gens quidem hifcit; quodque si faceret, frustraneae haud dubie omnes futurae essent querelae. Agnoscunt enim gentes iterationis alienorum librorum inter se iustitiam externam, eamque, quia haud sunt ignarae, posse vnamquamque vnicuique librorum importationem in terram suam recte prohibere, iteratam autem libri alieni editionem pro vetita solum illius importatione e terra peregrina esse censendam. Agnoscunt gentes huius rei iustitiam externam adeo, vt ipsorum librorum iteratorum, qui sui fuere, importatio permilla sit inter nonnullas; transitus inter omnes. Sed harum rerum iustitiam, quod alias attinet gentes, etiam nostri bibliopolar, et cum his quoque Iuriumconsulti agnoscunt. Eo magis autem admirandum esse videtur, vtrosque id, quod ipsi inter gentes omnino iustum declarant, alibi, quoties scilicet inde periculum timetur, iniustum, idque per se et sua natura vocare: quasi, quod per se et natura sua vere est iniustum, non debeat semper et vbique id esse. Non sentiunt, si libri alieni iteratio, iteratique venditio omnino sic posset vocari, nec posse quoque gentem vllam gentis vllius librum, sine eius expresso consensu, iterare, vertere aut alio modo in vsum suum conferre. Quae omnia praeclare ostendit Celeb. Ehlersius, vt pote qui libro suo ²⁾, subtilissime scripto, non tam probasse, quod probare sibi constituerat, quam bibliopolarum, Ictorumque quorundam his in rebus miras adfertiones ad absurdum duxisse videtur. Haec igitur sufficiant de legibus vniuersalibus seu naturalibus externis, quas gentes sibi domini atque commercii librarii causa imponere, quibusque solis, dum non accessere particulares, vti in aliis, ita in his quoque reguntur. Leges gentium vero externae particulares, quas Iuriumconsulti etiam *positiuas* ³⁾ appellant, cum solum e pactis

B 2 liberis

2) *Veber die Unzulässigkeit des Buchernachdrucks nach dem natürlichen Zwangsrechte.* Dessau, et Lipl. 1784.

a) Leges externae gentium particulares, vniuersalium seu natura-

lium tantum respectu, *positivae*, id est, arbitrariae vocantur, quia nimirum non a natura omnium gentium communi, sed singularum tantum propria praescriptae videntur, eamque

liberis orientur; toties, quoties iis gentes quaedam teneri perhibentur, videndum est omnino, an vere inter eas eiusmodi inita sint pacta, nec ne. Sed fatendum est omnino, haec pacta nec gentem vnquam cum gente iniisse, nec vnquam voluisse iniire. Hinc etiam, cum bibliopola quidam Batauus legatos, in conuentu Aquisgranensi, pacis causa anno 1748 habito, praesentes adiret, eosque rogaret, vt principes suos ad pactum commune, contra librorum iterationem, faciendum mouerent; abiit tandem spe plane frustrata b). Quae vero hic dicimus de pactis, valent tantum de pactis expressis, non autem de tacitis atque praesumptis, quae, tum in his, tum in aliis, inter mera plerumque referenda sunt figmenta. Sic, si genti librorum aliorum iteratio huc vsque non fuit consueta; sique libros peregrinos a peregrinis ipsis haecenus singulatum aere suo sibi parauit; nec illud, nec hoc, vti perperam Thurnisius c) de Helueticis, Germanorum respectu, iudicauit, pacti taciti aut etiam praesumpti, sed merum est, vel temporariae necessitatis, vel etiam gratiae singularis, effectum. Gens nempe tam diu libros aliorum non iterat, quam diu ipsa vel bibliopolas non habet, vel non potest habere; tempore mutato res quoque ipsa mutatur, vti inter plurimas gentes est factum. Tempus enim fuit, quo fere omnes, quos libros iam iterant, solum ab aliis emere.

Quod vero iam leges iniusti atque iniusti attinet externas, quibus iura et officia inter ciues externa nituntur; hae, quia partim omnibus omnino ciuitatibus communes, partim singulis tantum ciuitatibus propriae deprehenduntur, aequae ac gentium recte in *uniuersales*,

que ob causam pro gentium varietate quoque variant ipsae. Ceterum hae leges non earum gentium respectu, inter quas initis pactis sunt sancitae, arbitrariae vocantur, his enim eae omnino sunt colendae; sed solum gentium earum, quae eiusmodi pacta non iniire. Sic igitur leges positivae loco suo sunt aequae naturales, ac naturales loco alieno

positivae videntur. Quemadmodum enim, quae uniuersalia, vel particularia appellamus, non nisi comparate ita possunt esse; ita etiam quae naturalia, vel positiva vocamus.

b) Vid. Illustr. Pütter. lib. cit. pag. 117.

c) In diss. iurid. de recusione librorum furtiu. Basil. 1738. pag. 9.

versales, seu naturales ^{d)}, atque *particulares*, seu positivas possunt describi. Cum autem ciues, qua ciues, imperio subsint, et inde non sua ipsorum priuata, sed sola imperantium voluntate publica regantur ^{e)}, haecque imperantium voluntas in vnaquaque ciuitate pro omnium omnino legum externarum norma sit habenda; leges ciuium externae vniuersales proprie sunt eae, quas ab omnium imperantium voluntate communi; particulares vero, quas a singulorum solum voluntate propria profectas videmus. Si vero omnium omnino imperantium, qui iam sunt, et vnquam fuere, voluntatem communem consideremus; manifeste apparet, eos ius, scripta typis expressa, aliis omnibus exclusis habendi, vendendique nullo modo tanquam legis externae vniuersalis effectum velle haberi. Omnino enim in nulla vnquam ciuitate ob libri, alius sumptibus euulgati, iterationem, in vniuersum spectatam, aut euulganti actio est concessa, aut iteranti poena inflicta. Hoc quidem ex omnium imperantium cuiusuis temporis et ciuitatis praxi communi apparet. Sic enim, nisi iam inter Graecos, tamen certe inter Romanos, bibliopolae, qui, vt admodum probabile est, nec ipsi libros ab auctoribus sine pretio habuere ^{f)}, eos quidem descriptos in tabernis, tum primum Romae, tum postea etiam in prouinciis ^{g)} expositos vendebant; sed ne vllum quidem est vestigium, illos aliis ciuibus eorum descriptionem cum aliquo iuris effectu potuisse, vel voluisse

B 3

pro-

d) Leges ciuium externae vniuersales, vt sunt: *principi parere*; eius leges *seruare*, quia ex omnium ciuitatum natura communi fluxisse videntur, recte quidem aequae *naturales*, sensu iuridico, possunt vocari; ac *particulares*, quia e singularum ciuitatum natura propria videntur, *positivas* seu *ciuiles* per excellentiam appellamus. Est igitur omnino non minus *ius quoddam ciuium externum naturale*, ac innumera sunt genera *iuris ciuium externi positivi*. Immo haec iura sine illo ne sancita quidem fuissent.

e) Hac igitur voluntate sola etiam dimetiri debemus, quae, vt circa dominium atque commercium vniuersum, ita quoque dominii commerciique librorum causa sigillatim, externe iusta atque iniusta inter ciues sunt habenda, idque eo magis, quod quaeque societas ciuilis ex hoc dominii atque commercii genere maxima incommoda aequae, ac commoda potest habere.

f) Vid. Thurnif. lib. cit. p. 5.

g) Vid. Plin. Iun. Lib. IX, epist. II.

prohibere. Sic medio aevo libri, qui in quavis ciuitate exstabant manu exarati, non ita inter res proprias huius vel illius ciuis sunt relati, vt non promiscue a quouis alio plane impune potuissent transcribi, transcriptique in vulgus emitti. Sic statim a prima inuentae typographiae origine omnes omnino, tum veterum, tum recentiorum libri, cuiusuis sumtibus euulgati, ab aliis pro arbitrio sunt de nouo impressi, venumque dati. Nec vero de his omnibus bibliopolarum illorum temporum sunt questi, sique hoc etiam ab iis interdum est factum; iterantes non tam iniustitiae, quam solius inhumanitatis accusauerunt. Sic nostra quoque aetate nulla fere est ciuitas Europae, in qua dominii librarii ius in se et natura sua tam sanctum aestimetur, vt non maior minorue numerus librorum, quos eiuis in publicum emisit, ab aliis ciuibus, atque etiam peregrinis iteratorum, libere soleat vendi ^{h)}.

His autem, quae voluntate imperantium communi a ciuibus licite fiunt, seu potius his legibus ciuium vniuersalibus externis in qualibet ciuitate tam diu est standum, quam diu non a principe latae sunt particulares, quibus illae tollantur. Enim vero nulla vnquam ciuitas fuit, nec iam est, vbi hoc a principe vel expresse vel tacite sit factum, et si propter controuersias, inter ciues, ob has res, in plurimis fere ciuitatibus ortas, nec occasio, nec etiam preces defuerint ipsae, quibus ad eiusmodi leges ferendas potuissent impelli. Omnia, quae principes fecere, consistunt in hoc, vt in ciuitatibus suis hinc inde, aut omnibus editoribus vniuersim, aut singulis quibusdam sigillatim priuilegia vel generalia ^{l)}, vel specialia ^{k)} con-

h) Quamuis enim nec aequitas permittat, nec etiam prudentia suadeat, vt ciuis aliorum ciuium libros editos, promiscue iteret atque vendat; tamen iustitia non impedit, quo minus hoc fieri possit, aut saepissime etiam fiat. Sic enim auctores Graecos atque Romanos; sic haud pauca mediae aevi cuiuscunque generis scripta; sic biblia sacra, catechismos, ephemerides &c. ab vno

ciue euulgata, ab altero pro arbitrio fere hinc inde typis repeti videmus.

l) Eiusmodi priuilegium generale bibliopolis in Anglia librorum causa, ad annos XIV. in vniuersum est datum, ita, vt intra hoc tempus nulli ciui eois liceat iterare, Vid. Pütter. lib. cit. p. 104 seq. It. III seq.

k) Haec priuilegia specialia in vnaquaque fere ciuitate Europae bibli-

concederet, idque ad tempus. Ostendit autem horum priuilegio-
rum, quibus cauetur, ne intra tempus librario datum, partim eius
librum, illius impensis euulgatum, denuo typis exscribant, par-
tim peregrini illum ita exscriptum in terras inuehant, principi subie-
ctas, ostendit, inquam, horum priuilegiorum concessio atque petitio
ipsa, principes ius bibliopolae, libros exclusis aliis habendi
atque vendendi, non tam legis vniuersalis, quam gratiae solum
specialis effectum velle considerari. Cur enim alioqui solent ab
iis haec priuilegia aequae haud raro denegari, ac solent concedi?
Cur, si concedunt, ea solum concedunt ad tempus? Cur tempore
finito ea aut volunt renouari, aut non renouatorum vim plane ex-
stingui? Cur volunt ea libris praefigi, aliisque etiam modis in cete-
rorum bibliopolarum notitiam perferri? Cur ob abusus ea tollunt?
Cur ea adimunt librario, conditionibus non stanti? Cur, quod ma-
ximum est, non nisi ob libros, eiusmodi priuilegijs munitos editori,
iterationis causa, actionem instituendam permittunt? Cur contra,
cum superfluum sit, id precibus postulare, quod iam natura habe-
mus; nec quis, quae iura vniuersim sunt data, sibi sigillatim ac-
quirere contendat, bibliopolae omnium temporum ad ius, librum
exclusis aliis habendi atque vendendi, priuilegii beneficio obtinendum,
summo studio sunt annexi? Esse quidem iam scio, qui, uti negent,
hoc ius verum monopolium posse appellari, ita etiam affirmant,
nullo modo id e priuilegio venire. At enim in vtroque a via recta
illi vehementer aberrare videntur. Habet, quod attinet primum, ius
illud, mea saltem sententia, omnino veram monopolii naturam.
Etsi enim Illustr. Pütterus, per totum suum librum ^{l)} hoc negans,
contendit, eum quidem, qui omnium seu plurium etiam librorum,
mercium aliquod genus constituentium; non vero eum, qui vnus
tantum libri, mercem solum indiuiduam formantis, mercaturam in ci-
uitate exclusis aliis exerceat, monopolio gaudere ^{m)}: tamen, siue quis
omnium

bliopolis singulis, singulorumque
librorum respectu ad annos decem,
quindecim, vel viginti, sigillatim con-
cedi videmus.

l) Vno loco excepto, qui existat
pag. 197, vbi ipse hoc ius inter
monopolia referre, sibi que igitur
ipsi paululum refragari videretur.

m) Lib. cit. p. 54.

omnium omnino librorum, siue plurium, siue etiam vnus duntaxat mercaturam exclusis aliis in ciuitate exerceat, ita, vt, qui cupiunt, ab eo solo eum emere, idque pretio constituto, sint coacti, monopolium habet. Deinde etiam non dixerim, vniuersam libri vnus expressi materiam mercem mere indiuiduam formare. Quamuis enim, quod *lectionem* attinet, vniuersa vnus eiusdemque libri exemplaria omnino librum constituunt vnum; tamen ratione *emtionis* atque *venditionis*, de quibus solis hic sermo est, plura illa vnus libri exemplaria pro pluribus libris omnino sunt habenda. Quae vero cum ita sint, recte etiam ius ea vniuersa exclusis aliis vendendi, monopolii veri nomen poterit obtinere. Vti autem quodcumque in ciuitate monopolium, ita hoc quoque librorum, singularis solum gratiae principis, seu priuilegii ab eo concessi, est effectum. Tribuitur librariis priuilegii beneficio a principe ius, quod illis a natura non est tributum; tribuitur id singulis tanquam proprium, quod alioquin omnes haberent commune; tribuitur tanquam externum, quod sine eo vel plane non, vel ad summum ius solum esset internum.

Horum omnium, quae haecenus dicta sunt, veritatem etiam librarii priorum temporum, qui nostris paullulum aequiores fuerunt, ad vnum paene omnes agnouere. Illi enim, vt i suae aetatis quoque scriptores, hoc sibi neutiquam sumserunt, vt dicerent, sibi iam in vniuersum, sicque etiam sine priuilegio principis speciali, ius competere externum, libros, suis sumptibus impressos, exclusis aliis vendendi. Sic sane ipse Lutherus de iteratione commentarii, quem in epistolas et euangelia, vt vocant, confectum foras dare coeperat, querens, tantummodo dixit, illius venditionem ad *spatium mensurum* vel etiam *bimestre* sibi soli relinqui debuisse, idque *ex amore christiano* ⁿ⁾. Sic, cum Erasmus Rotterod. Frobenio, ciuitatis Basil. bibliopolae, sui temporis clarissimo, librorum suorum causa, imperatorium interdictum optasset, ne quis eos intra *biennium* denuo excuderet, addidit tandem, officinam Frobenianam *hoc dignam esse fauore* ^{o)}. Longe aliter vero nostri iam bibliopolae, et cum iis quoque sentiunt Scriptores. Ambo enim, etsi ipsi aliorum libros

quotidie

n) Ibid. p. 73.

o) Vid. Thurnisii libell. laud. p. 19. It. Pütter. p. 94.

quotidie fere exscribunt atque vendunt; tamen natura sibi ius esse omnibus viribus contendunt, aliis prohibendi, ne suos exscribant, exscriptosque vendant. Hinc quoque vim priuilegiorum, quae principi referunt accepta, non ponunt in eo, ut ius, quod desit, ipsis concedant; sed solum, quod adfit, confirmant. Quasi, ubi iura domini vera in vniuersum iam adsunt, hac principis confirmatione, sigillatim facta, sit opus. Hinc priuilegia litteras, non ad ius ipsis impertiendum singulare, sed tuendum commune, datas, (*Schützbriefe*) volunt vocare P). Quasi princeps, si illi placuerit, sine eiusmodi litteris iura eorum non possit his in rebus tueri, aut in aliis non vere tueatur. Hinc asserunt, priuilegia solum concedi, ut, cum auxilium promptius et efficacius, tum poena certior et grauior sit. Quasi librorum, etiam sine priuilegiis euulgatorum, respectu, ubi ab aliis recuduntur, aut auxilio aut poenae in foro humano sit locus. Quorum omnium, quae hic prolata sunt, inanitatem bene sentiens Illustr. Pütterus, inter priuilegia fere distinguit q); Doctiss. Küstner vero, rem de industria tractare, omnino non visum est r). Hic enim loco scribit citato, magnum omnino priuilegiorum esse usum; sed quinam verus eorum sit usus, hoc fusius non dicit. Quin potius, cum addat, hunc usum magnum esse in regionibus illis, ubi iniusta librorum aliorum repetitio sit licita, vel saltim a poena immunis; omnino clarum est, eum iniustitiam internam hic plane cum externa confudisse. Quomodo enim externe iniustum, (de quo loquitur), vocari potest id, quod in foro externo vere est licitum et imune a poena? At vis vera priuilegiorum a ciuibus agnoscat, nec ne; satis est, principum omnium voluntatem esse communem, ut bibliopolae ius sine priuilegiis nullum omnino habeant, libros, suis sumptibus editos, exclusis aliis vendendi; satis est, eos hanc suam voluntatem prae ceteris hoc quoque manifeste declarare, quod, si, quos libros alter sine priuilegiis euulgauit, alter conetur iterare, nec edenti, ius propterea experiri, permittant; nec iterantem afficiant poena. Quae igitur si vera est principum voluntas; quaeque voluntas si in vnaquaque ciuitate pro vera omnium lege externa est habenda;

p) Thurnis. p. 18.
q) Lib. cit. p. 92.

r) Lib. cit. p. 16.

da; non video, quomodo Illustr. Pütterus potuerit affirmare^{*)}, bibliopolam, etiamsi privilegio caruerit, libri sui factam ab aliis re-
petitionem iure perfecto, seu, quod idem est, externo, non modo
posse iniustam vocare, sed etiam illius causa in foro humano insti-
tuere actionem. Ceterum, si libri alieni iteratio, per se sumta, vere
iniusta posset vocari, vereque ob eam cuique instituere liceret actio-
nem; miror, cur haec propter rei iniustitiam clamor solum
inanis undique a bibliopolis sit sublatus, nec potius ea ad magi-
stratum sit delata, ut omnino punitam viderent.

Sic igitur legibus vniuersalibus, tum gentium, tum ciuitatum,
externis, bibliopola ius strictum non habet, libros, impensis suis edi-
tos, exclusis aliis vendendi; sique habere dicitur, id omnino e par-
ticularibus, nempe, quod attinet gentes, e pactis earum liberis;
quod ciues, e legibus principum arbitrariis est probandum. De
huius rei certitudine in aliis quidem terris controuersiae non tantae,
quantae in Germania, potissimum recentiore aetate, sunt ortae; quod
vero nulla alia de causa factum esse videtur, quam ob formam
regiminis sui plane singularem. Enim vero, si, quae haec dictae
sunt, non prorsus sinistre ad eam transferuntur; hic quoque dubia
facillime poterunt resolui. Potest scilicet Germaniae regimen du-
plici respectu considerari, partim, qua sub vno Imperatore, qui
maiestate suprema praeditus est, coniuncta, vnam omnino constituit
ciuitatem; partim, qua inter Principes plures, qui superiori-
tate territoriali gaudent, diuisa, in plures omnino ciuitates abire vi-
detur. Quod igitur Germaniam attinet, qua ciuitas maior est
vna; omnes sane, quibus composita est, ciuitates minores, si leges
adferant positivae communes, ab Imperatore, imperique Ordinibus
fancitae, inter se iis vtentur. Sunt autem omnino, dominii atque
commercii librarii respectu, quantum quidem de eo hic sermo est,
in Germania eiusmodi leges nec conditae, nec etiam principes eas
vnquam condere, sibi imponere voluere, etsi identidem biblio-
polae ab iis eas implorant. Hinc Germaniae ciuitates in his, ut mul-
tis aliis in rebus, inter se legibus solum vniuersalibus liberarum gen-
tium tenentur. Veluti igitur nec gens, exclusis aliis gentibus, ita
etiam

^{*)} Lib. cit. p. 60 seqq. aliisque in locis.

etiam nec eiusmodi ciuitas, exclusis ceteris libros suos vendendi iure gaudebit perfecto, quo possit aut eas cogere, ut a se emant, aut illis prohibere, ne emtos iterent. Singulis ciuitatibus, dominiu commerciique librarii causa, omnino quidem licet, tum leges ferre, tum etiam priuilegia dare; sed vis sane vtrorumque in ea solum terra, vnde venero, est inclusa *). Quae cum ita sint, iuste omnino quaeuis Germaniae ciuitas alterius cuiusuis libros, priuilegio illius muniti sint, hi, nec ne, non modo iterat, iteratosque vendit; sed ciuitatis cuiusuis etiam princeps ciui, aliorum libros iteranti atque vendenti, priuilegium in terra sua recte concedit. Impruidenter igitur agunt, qui hanc ob rem iniustitiae externae insimulant ciuitates, earumque ciues et cum ciuibus etiam principes iniustos externe appellant, quod scilicet, quae a natura sint prohibita, ea facere non dubitent. Quasi vero, quae natura in Gallum aut Anglum non prohibuit committenda Germano, in Brandenburgicum prohibuerit Westphalo, aut in Saxonem Bauaro; sicque ab ea, librorum causa, qui Berolini aut Dresdae prodire, alia iura sint sancita, quam qui Parisiis aut Londini foras sunt dati. Adeone natura sui dissimilis est atque inconstans, ut, quae ea duce in vrbe altera vere sunt iusta, in altera recte iniusta vocentur! Certum quidem est, aliorum librorum iterationem, iteratorumque venditionem in Germania, tum ob ciuitatum, in quas est diuisa, tum etiam potissimum ob librariorum, qui in vnaquaque harum ciuitatum mercantur, multitudinem, esse molestam atque etiam fortassis iniquam; sed quae molesta aut iniqua sunt, vocari propterea non possunt iniusta. Nec etiam facit ad rem, quod dicant, aliarum Germaniae ciuitatum libros iterare, iteratosque vendere Germanis olim inusitatum fuisse. Primum enim hoc plane est falsum. Deinde, quae in vsu non sunt, inter Germaniae ciuitates, quatenus suis tantum ipsarum legibus reguntur, aeque, ac inter alias est factum, paullatim recte possunt in vsum venire. Fuit enim etiam tempus, quo Germani nec Gallorum, nec Anglorum scripta iterarent; sed nisi fallor, id iis iam est admodum vsitatum.

C 2

Quod

*) Hinc, quod bene contra Struckium est notandum, librorum adeo Imperatoris ipsius priuilegiis munitorum, haud parua multitudo inter-

ris Austriacis ipsis est recusa. Vid. Pütter. Lib. cit. p. 202. Conf. Thurnis. diss. cit. p. 22.

Quod vero iam ciuium, singularum Germaniae ciuitatum, his in rebus attinet iura externa; tota fere quaestio redit eo, utrum in ciuitate leges positivae peculiare a principe vniuersim sint latae, nec ne. His legibus latis, ciuis omnino librorum suorum iterationem aliis ciuibus, etiam sine priuilegio speciali, recte potest prohibere; sin minus, non potest. Eodem enim iure tunc ciues Germanicae ciuitatis, ac ciues aliarum Europae ciuitatum, id est, iure ciuium vniuersali regentur. Reuera autem, excepta regione Norimbergensi ^{v)}, eiusmodi leges positivae peculiare in nulla alia Germaniae ciuitate vniuersim sunt latae; nec quoque principes eas vnquam ferre voluere. Quin potius fere omnes, cum et ipsi priuilegia singularia ^{z)} singulis bibliopolis concedant, et solorum etiam librorum, eiusmodi priuilegiis munitorum, respectu, si ab aliis fuerint iterati, actioni et poenae dent locum ^{y)}, aperte ostendunt, se nolle, bibliopolas per se ius, aliis ciuibus exclusis, libros suos vendendi, habere. Sic igitur, si ciuibus omnino voluntate principis est standum; bibliopola nec quidem libri sui, nisi sit singulari priuilegio ornatus, factam in eadem ciuitate iterationem recte poterit vocare externe iniustam. Hoc saltem cuiusuis Iurisconsulti, qui, quae recte iusta atque iniusta externe inter ciues singularum Germaniae ciuitatum dicantur, e genuinis iuris principis hauserunt, sententia fuit. Sic Io. Pet. Ludewigius atque Frid. Behmerus; sic ICtorum ordo Ienensis, Gissensis, Helmstadiensis, Erfurtensis ^{z)} aliique statuere, quamuis hi omnes fere rei veritatem magis dixisse, quam probasse videantur. Ceteri, qui rem per se et natura sua iniustam pronuntiarunt, plane locuti sunt de iniustitia interna; quae-

tionem-

v) Ibidem p. 154.

x) Eundem plane cum priuilegiis finem, in Saxonia, habet libri, apud Commissionem librariam Lipsiensem, in tabulas publicas facta relatio. Hinc eius etiam aequae, ac priuilegiiorum, effecta durant tantum ad tempus, eoque praeterlapso denuo ea postulari, concedique debet. Vid. Pütter. lib. cit. p. 188., nec non Küstner. lib. cit. p. 40 seq. It. p. 54. seq.

y) Hoc imprimis clarum est ex eo, quod tum olim Superattendentibus librorum in Germania Generalibus factum, tum etiamnum a rei librariae Commissione, non modo Francofurti, sed et Lipsiae constituta, fieri videmus. Vid. Pütter. Lib. cit. p. 174-194. It. Küstner. Lib. cit. p. 26-28. It. p. 35 seqq.

z) Vid. Pütter. Lib. cit. p. 119-124.

tionemque mere iuridicam ex Ethices, Politices et Theologiae etiam praecipis diiudicarunt. Quod si Lutherus, Federus, Ehlerus et alii fecere, nihil sane est, quod dicam, hi enim rem suam, eamque ex parte etiam bene egerunt. Si vero Bened. Carpouzius, Ahalv. Fritschius, Adrian. Beierus, Nic. Christ. Lynckerus, Io. Henr. Bergerus, Iust. Henning. Boehmerus, Nic Hieron. Gundlingius, Io. Balth. Wernherus etc. *) idem facere non dubitarunt; sique hi omnes adeo persuasi fuerunt, se rem ad veras omnino leges iuris externi exegisse; nescio, quasnam ideas sibi de iure externo formarint, nisi forsitan arbitrati sint, se ea, quae omnium, tum gentium tum ciuitatum, sententia communi externe sunt iusta, demonstratione sua ita esse immutatos, vt externe omnino iniusta reddantur.

Quae haecenus a me dominii atque commercii librarii causa scripta sunt, non scripsi eo animo, vt librorum alienorum iterationem, iterationemque venditionem velim tueri, qui potius sincere atque vehementer opto, vt, quatenus siue alii societatis ciuiliis, atque litterariae potissimum, incommodis fieri possit, malum penitus tollatur: sed eo scripsi, vt Actorum quorundam ostenderem his in rebus peccata, qui, quae aliena sunt, tractantes, sua ipsa nec scire, nec agere velle videntur. Scripsi, ne, qui legum, quae sunt, modo interpretes esse, earum veras causas eruere, verumque finem demonstrare debent, legum, quae non sunt, agant conditores, et pronuntia sua, non solum singulis ciuitatibus, sed et gentibus vniuersis, quasi normam actionum et rerum externam obrudant. Possunt quidem hi viri de re libraria, melius instituenda, consilia dare, non vero leges sancire b). Hoc enim principis est; cuius vero parere. Scripsi, ne, qui res et actiones humanas ad leges hominum veras exigere debent, veluti fabularum Romanensium scriptores ad mere fictas exigant; sicque, cum ostendendum sit, quae omnium iudicio publico atque communi iusta atque iniusta externe inter homines vere sint, solum ostendant, quae suo singulorum iudicio priuato atque proprio iusta et iniusta externe inter eos vel possint, vel debeant esse. Scripsi imprimis, vt illustri exemplo docerem, quanta

C 3 omnino

a) Ibid. p. 125-134.

b) Vid. Stegeri diff. de publica p. 12. rei librariae tutela. Lips. 1740.

omnino Theologiae atque Philosophiae cum Iurisprudentia confusio inter Iuriumconsultos deprehendatur. Quamuis enim tantum omnino harum omnium rerum sit discrimen^{c)}, vt, quae sensu theologico atque philosophico iusta aut iniusta vocantur, propterea vocari sensu iuridico ita neutiquam possint^{d)}; tamen, cum iniustitia aut iniustitia iterationis librorum, aliorum suntibus impressorum, e solis Iurisprudentiae legibus esset demonstranda, e Theologiae, atque potissimum Philosophiae, puta Ethices atque Politices placitis demonstrantur, idque sic, vt, quod tanquam Theologi et Philosophi aut recte aut perperam dixere, non modo tanquam Icti dixisse, sed et vere dixisse vellent videri. Hinc, opinor, est factum, vt bibliopolis ius, libros suos exclusis aliis vendendi, in vniuersum asserent perfectum, etsi nec gentibus gentes, nec ciuibus principes id in vniuersum concedant. Hinc, vt librorum aliorum iterationem, iteratorumque venditionem in vniuersum furtum et latrocinium sensu iuridico appellarent, etsi nullae plane sint leges, quibus hoc sensu ita possint in vniuersum vocari. Hinc, vt de actione, in foro humano instituenda, deque poena, a iudice infligenda, in vniuersum loquerentur; etsi nec illi, nec huic, in villo foro humano, aut ab villo iudice vnquam in vniuersum locus sit datus. Sed satis de iis est dictum, quae e genuinis Iurisprudentiae praeceptis, dominii atque commercii librarii respectu, vere iusta aut iniusta externe vocantur. De solis autem Iurisprudentiae praeceptis hic sumus locuti. Quae enim Theologia his in rebus vel praecipiat, vel vetet; quae Ethica suadeat, probetque; Politica dissuadeat atque improbet, peculiarem plane tractationem requirunt, longeque etiam aliam, quam quae hucusque a plurimis est facta. Sed hanc, ne lectori fiamus molesti, ad occasionem commodiorem referuamus.

Iam

c) Habet Theologia, Philosophia et Iurisprudentia finem aequae, ac principium plane diuersum.

d) Possunt sensu theologico atque philosophico esse iniusta, quae sensu iuridico iusta; possunt contra sensu iuridico esse iniusta, quae sensu theologico atque philosophico iusta omnino sunt habenda. Id quod iam

ex notissimo illo: *summum ius, summa saepe est iniuria*, apparet. In vita quidem vulgari tanta subtilitas non est, vt haec omnia inter se recte soleant discerni; doctrinae vero utilitas suadet, vt hoc fiat in schola, ne e confusione verborum, eorumque significatum inter eruditos disceptationes inanes oriatur.

Iam vero tandem progredimur ad ea, quorum causa tota haec disputatio est instituta. SERENISSIMVS PRINCEPS, FRIDENTIVS AVGVSTVS, pater patriae optimus, me, qui antea iam salario annuo, praeter omnem meam expectationem, fueram ornatus, munere etiam, Philosophiam, in hac sede Musarum celeberrima, extra ordinem publice docendi, dignum censuit, idque mihi clementissime demandavit. Iubet vero, maximum hoc in me collatum beneficium, et gratum animum palam declarare, et pro PRINCIPIS atque EIVS AMICORVM salute pia vota nuncupare. Quae cum breui oratione: *de causis inimicitiarum, inter eruditos, ob sentiendā diuersitatem maxime obuiis, praemissa, peragere mecum constituerim; TE, RECTOR ACADEMIAE MAGNIFICE, VOS, COMITES ILLVSTRISSIMI, VTRIVSQVE CIVITATIS PROCERES GRAVISSIMI, COMMILITONES GENEROSISSIMI ET PRAENOBISSIMI, ut huic solennitati frequentes interesse, mihi que beneuolam aures praebere velitis, ea, qua decet obseruantia, rogo. P. P. in Vniuersitate Litterarum et Artium Lipsiensi, Dominica XVIII. post F. Trinitatis, A. R. S. C I D I D C C L X X V I.*

ULB Halle
005 483 018

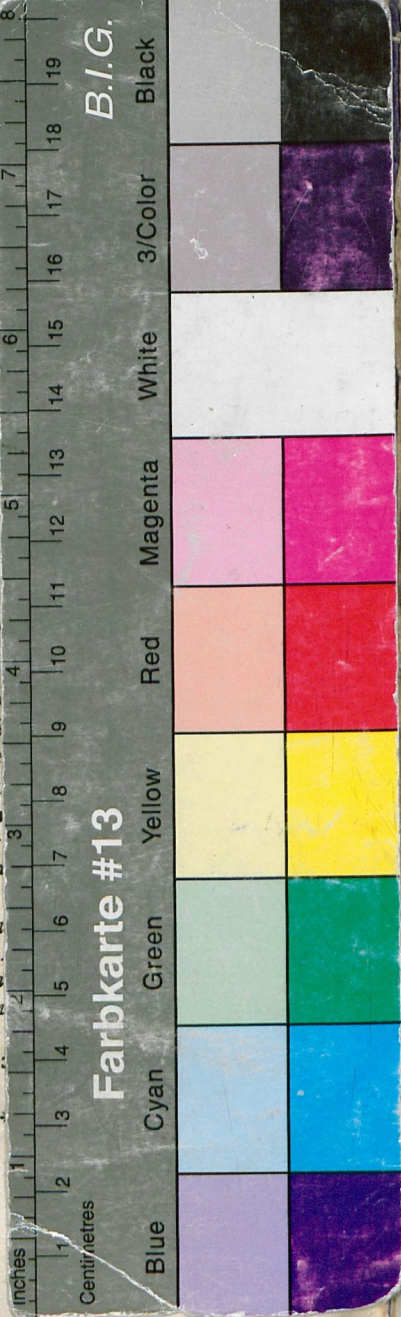
3

vd 18

1786, 10.

DE

FINIBVS IVSTI ATQVE
INIVSTI, CIRCA DOMINIUM
ATQVE COMMERCIVM BIBLIOPOLARVM,
ACCVRATIVS CONSTITVENDIS.

A D

AVDIENDAM ORATIONEM,

QVAM

MVNERIS PROFESSORII AVSPICANDI
CAVSSA

D. XVIII. OCT. A. R. S. C1D13CCLXXXVI.

RECITATVRVS EST,

OBSERVANTISSIME INVITAT

G E O . N I C . B R E H M

LIPSIAE

EX OFFICINA KLAUERTHIA

